

PRAŠKI JEZUŠČEK V ŠKOFJI LOKI

Škofjeloške klarise in uršulinke so izdelovale voščene nabožne figurice, med drugim tudi t.i. praške Jezuščke. Tak praški Jezušček je ohranjen v loški nunski cerkvi in me je že kot otroka privlačil. Za to ikonografsko posebnost sem se pozneje več zanimal in ugotovil, da v domači literaturi o njej ni obširnejših zapisov. Omembe vreden je molitvenik malega formata z naslovom *Milostni Jezušček v cerkvi »Marije od zmage« v Pragi in njegovo čaščenje*. Knjižico je napisal benediktinski pater Herman Koneberg, poslovenil pa frančiškanski pater Hijacint Šega.¹ Brošura je razdeljena v dva dela. Na prvih 53 straneh govori Koneberg o zgodovini čaščenja praškega otroka, v drugem delu, ki sega od strani 57 do 150 pa so molitve v čast praškemu Jezuščku. Avtor se na tako tesnem prostoru ni mogel razpisati. Poudarek je na opisovanju čaščenja in čudežnih uslišanjih. Zgodovino otrokovega čaščenja začenja šele v Pragi.

Pred časom sta mi prišli v roke dve publikaciji, ki nam več povesta o praškem Jezuščku. Prva knjižica je žepnega formata in nosi naslov *Das Gnaden reiche Prager Jesulein*.² Terezija Ellinger je tu na 32 straneh na kratko razložila začetek čaščenja, Jezuščkovo praško domovino, njegovo čaščenje po svetu itd. Zapisala je tudi molitvice in pesmice z notami Jezuščku v čast. Na koncu govori o cenah Jezuščkovih devotionalij. Publikacija je bolj informativna, množična in namenjena častilcem božjega otroka.

Druga knjiga je delo Ferdinanda Steinharta, *Das Gnadenreiche Prager Jesulein das Heilige Römische Reich und unsere Zeit*.³ Dr. prava Ferdinand Steinhart je na 238 straneh manjšega formata kompilirал podatke iz različne cerkvene in posvetne literature. Predgovor mu je napisal odpadni kardinal Marcel Lefebvre. Delo znanstveno ni kaj izrednega, povzema pa zgodovinsko ozadje in prinaša novejšo literaturo. Zanimiva je objava delov iz kronike praških karmelitov, kjer je bil Jezušček »doma«.

Avtor meni, da je bilo o praškem Jezuščku (do 1988 op. p.) napisanih okoli 300 del. Prve monografije so nastale v prvi polovici 18. stoletja in so pisane v nemškem jeziku. Po letu 1740 so se jim pridružile še italijanske in češke publikacije. Za prvo obdobje se vsa literatura naslanja na samostansko kroniko patra Emmericha a S. Stephano OCD. Ta je začel svoje sporočilo z darovanjem Jezuščka praškim karmelitom leta 1628 in ga končal z letom 1737. Knjižici je dal naslov *Praški mali velikan*. Iz nemškega izvirnika so delo kmalu po izidu prevedli v italijanščino in češčino.

Učeni pater Emerik iz Raaba na Madžarskem, s civilnim imenom Bernhard Josef Barath, je bil pisec obsežnejših filozofskih in teoloških del, objavljenih v Nemčiji. Od leta 1736 je bil prior, provincial in pozneje provincialni definitor pri karmelitih v Pragi. Umrl je leta 1756 na Dunaju. Napisal je kroniko dogajanj med leti 1628–1737.⁴ Vse poznejše publikacije črpajo iz te kronike, ki jo je tudi Steinhart objavil v svoji knjigi.⁵

Nunski praški Jezušček v desnem stranskem oltarju v ladji uršulinske cerkve v Škofji Loki. Uvožena figurica je iz prve polovice 18. stoletja in izvira iz jezuitske cerkve v Gradcu

Inačica iz loškega uršulinskega samostana, sedaj shranjena v Slovenskem verskem muzeju v Stični

Med Slovenci je bilo čaščenje praškega Jezuščka močno razširjeno že v 18. stoletju in se je ohranilo do polpretekle dobe. Po hišah še najdemo podobe in podobice božjega otroka. Stari voščeni kipi so bili zaradi drage izdelave in posebno lepih in dragocenih oblek predragi za množično privatno čaščenje. Danes so spet v prodaji kipci praškega Jezuščka iz voska, lesa, porcelana, umetne mase, svetinjice, slike, dopisnice, podobice itd. Ker gre za t. i. množično prodajo, ki ji včasih lahko rečemo tudi »kič«, moramo biti pozorni do devocionalij starejšega datuma, ki so se še ohranile po naših domovih.

Da bi bolje spoznali to čaščenje, se moramo povrniti za nekaj stoletij nazaj. Po virih je Jezuščkov kip izšel iz napol razrušenega karmelitskega samostana med Cordobo in Sevillo južno od Guadalquivira v Španiji. Samostan so poškodovali Mavri. Jezušček se je kot otrok prikazal samostanskemu bratu Jožefu, ko je ta pometal po hiši. V spomin na prikazen, ki ga je ogovorila, je začel izdelovati kipe iz voska. Vsaka novo izdelana figurica je bila lepša od prejšnje. Brat je umrl, prior pa je kipe postavil v cerkev. Pozneje ga je po navdihu izročil doni Isabelli Manrique de Lara, ko je ta obiskala menihe. V njeni družini so kipec posebno častili in ga izročali iz roda v rod kot poročno darilo. Isabellina hčerka Maria Maximiliana je leta 1556 kipec prenesla v Prago, kamor se je preselila in kjer so ga častili v domači grajski kapeli. Zapustila ga je hčerki Polyxeni, rojeni leta 1566. Ta se je po smrti prvega moža leta 1603 poročila z Zdenkom Adalbertom von Lobkowicz. Polyxena je leta 1628 kip kot družinski zaklad poklonila praškim karmelitom.

Med leti 1611 in 1613 so imeli nemški luterani na Mali strani v Pragi svojo molilnico pri Sv. Trojici. Po njihovem izgonu iz Češke je bila ta molilnica prosta. Karmeliti so jo izbrali za svojo postojanko. V zahvalo za zmago pri Beli gori leta 1620 je cesar Ferdinand II. leta 1624 ustanovil karmelitski samostan v Pragi. Menihom je daroval poleg te molilnice s hišo še razne zemljiške deleže zunaj Prage, predvsem v Solnici. Cesar je želel, da karmeliti posvetijo cerkev Mariji Zmagovalki in sv. Antonu Padovanskemu. Med leti 1636 in 1644 so pozidali cerkev po vzoru cerkve St. Maria della Vittoria v Rimu. Cesar je bil do smrti samostanu zelo naklonjen in mu je dajal priboljške še od svojih posesti. Samostansko posest so dokupovali tudi samostanski predstojniki.

Baročno cerkev so z leti večkrat dopolnjevali in prezidavali. Prvotno so kipec častili v samostanski celici – kapelici in ga prenašali po samostanu, v cerkev in zunaj samostana na domove odličnikov. Posebno vneto je čaščenje tega Jezuščka širil pater Ciril (1592–1675), ki je dal soho popraviti. Za časa vpada Švedov v Prago je bil kip zavržen in so se mu odlomile roke. Leta 1639 so kipec shranili v posebni stekleni omarici in ga postavili v adventu za dalj časa v veliki oltar.

Leta 1639 so se ob napadu Švedov na Prago patri zaobljubili sezidati Jezuščku posebno kapelo. Leta 1644 so to kapelico, ki je bila nad korno molilnico, dokončali in vanjo prenesli kip. Ko so se razmere po tridesetletni vojni uredile in si je prebivalstvo malo opomoglo, je baron Johannes Talmberg v letu 1655/56 prizidal cerkvi dve kapeli. V prvi, desno od glavnih vrat, so pripravili družinsko grobnico, v drugo, na levi strani, pa so prenesli Jezuščka. Pozneje so kip še selili. Leta 1741 so ga prestavili na

Inačica iz loškega uršulinskega samostana, sedaj shranjena v Slovenskem verskem muzeju v Stični

Inačica iz loškega uršulinskega samostana, sedaj shranjena v Slovenskem verskem muzeju v Stični.

novi oltar sv. Joahima in Ane. Reforme Jožefa II. so leta 1784 prizadele samostan. Cerkev je postala župnijska, samostan so spremenili v gimnazijo in poslopja podržavili. Od 44 patrov so ostali le trije, drugi so postali svetni duhovniki ali pa so jih upokojili. Mnoge votivne podobe in dragocenosti so razprodali, pa tudi uničili in pogubili. Cerkvi so prepovedali sprejemati darove in votivne slike. Dovolili pa so še naprej čaščenje Jezuščkove podobe. Po letu 1808 so župnijo prevzeli malteški vitezi, ki za čaščenje te podobe niso bili posebno vneti. Za časa janzenizma je cerkev propadala in čaščenje se je komaj obdržalo. Sredi 19. stoletja so se razmere izboljšale. Leta 1860 so se Jezuščka spomnili mladi kristjani s Kitajske. Leta 1876 so za velikim oltarjem naredili nov neogotski oltar Brezmadežne. Leta 1878 so kip preoblekli v beraško obleko z beraškimi oznakami brez vsega prejšnjega okrasja. Jezušček je tako sam nabiral potrebna sredstva. Ko se je nabralo dovolj darov, so kip leta 1879 prestavili v veliki oltar, kjer je še danes. Leta 1912 so se karmeliti vrnili v Prago, vendar niso dobili nazaj svoje prejšnje posesti. Širili pa so še naprej čaščenje praškega Jezuščka.

Kot sem že omenil, je kip naredil preprost samostanski brat iz lesa in voska. Božji otrok je v podobi star dve do tri leta. V baroku je imel na glavi lasuljo, pozneje so lase dodali iz voska. Kip je še danes okrašen z dragocenimi kamni in biseri. Okronan je z zlato krono po vzoru habsburške cesarske krone. Z desnico blagoslavlja, v levici drži pozlačeno zemeljsko kroglo. Leta 1962 so na krogli zamenjali grški križ z malteškim, ker so starega ukradli. Kip je visok 46 cm, z leseno osnovo in prevlečen z voskom. Stilno ga datirajo v drugo polovico 16. stoletja in je narejen po vzoru slike

Jezušček z ukrivljenimi kolena,
last loškega uršulinskega samostana,
sedaj shranjen
v Slovenskem verskem muzeju v Stični

Jezušček, predelan v sv. Miklavža,
last loškega uršulinskega samostana,
sedaj shranjen
v Slovenskem verskem muzeju v Stični

Marije z otrokom in svetniki slikarja Fra Angelica (1387–1455) v Muzeju San Marco v Firencah. V prvem obdobju so kip prenašali na razna mesta čaščenja, nosili so ga v procesijah in ga posojali po domovih. Večkrat so kip pri prenašanju poškodovali. Leta 1637/38, za časa patra Cirila, ki je bil posebno goreč častilec praškega Jezuščka, so na kipu popravili roke. Zaradi pogostih kraj so leta 1639 za figurico naredili ugledno leseno omarico. Istega leta je neka plemenita gospa kip ukradla, vendar se je skesala in ga vrnila. Pozneje so kip še večkrat okradli, predvsem zaradi dragocene obleke in nakita. Včasih so tatovi tudi kaj vmili, dragocenosti pa so dobrotniki nadomestili. V baroku so kip vzdrževali času primerno. V velikonočni dobi so ga oblekli v rdeč ornat, ogrnjen s hermelinom. V božičnem času je bil v oblačilih cesarice Marije Terezije. Ko se je ta leta 1742 dala v Pragi okronati za češko kraljico, je Jezuščku darovala zelena oblačila. Še danes ima kip na desetine bogatih, z zlatom vezenih in z dragimi kamni okrašenih slavnostnih oblačil. Posebno lepa je obleka iz leta 1700. Darovalci so bili iz vsega sveta, tja do Indije, Filipinov in Kitajske. Posebno v časteh je bil kip na cesarskem dvoru, saj so poznejšo cesarico Marijo Terezijo dali naslikati kot praškega Jezuščka.⁶

V kiparskem modelu in po tisku se je čaščenje praškega Jezuščka hitro širilo. V baroku so mu posvetili okrog 50 romarskih cerkva, v 18. stoletju pa še 30 novih. Že sredi 18. stoletja so pričele rasti bratovščine, posvečene božjemu otroku iz Prage. Ustanavljali so jih še v polpretekli dobi, v Bombayu še leta 1962. Iz karmelitske kronike je razvidno, da so se ljudje v stiskah zatekali k božjemu otroku. Ko so se jim razmere izboljšale, so obljube do Jezuščka tudi izpolnili. Častilci so bili iz vseh družbenih plasti: od kraljev do preprostih ljudi z najrazličnejšimi težavami, od materialnih do povsem telesnih, kot je npr. jecljanje. V novejšem času se zatekajo k Jezuščku v zvezi z modernimi problemi: brezposelnostjo, drogami, moralnim propadom in celo v zvezi z aidsom.

Mnogi baročni kulti so bili kratkotrajni in jih uradna cerkev ni podpirala. Za kult praškega Jezuščka to ni bilo nikdar vprašljivo. Že leta 1651 je generalni predstojnik karmelitov čaščenje odobril s posebno listino. V 20. stoletju ga je podpiral sveti papež Pij X. Leta 1903 je ustanovil bratovščino praškega Jezuščka za vso Italijo, v katero se je včlanilo dva milijona Italijanov. Praški kardinal Karl Kašpar je tisoče rojakov posvetil praškemu Jezuščku leta 1934, še več pa leta 1935 na velikem katoliškem kongresu in misijonu v Pragi. Po zadnji vojni razmere na Češkem niso dopuščale velikega čaščenja, vendar to ni zamrlo. Seveda pa sedanjih časov ne moremo primerjati s sredo 18. stoletja, ko so pri praških karmelitih v Jezuščkovo čast letno brali od 2500 do 3700 maš.

K širjenju kulta so prispevale tudi praške karmeličanke, ki so si leta 1737 oskrbele avtentično kopijo kipca. Kasneje so kipce same izdelovale in jih razpošiljale po tedanjem svetu. Ko je bila kopija kipca izdelana, so jo dotaknili s pravo podobo in zatem odposlali. Posebno veliko so jih razposlali leta 1760.

Znane romarske cerkve so od prve polovice in srede 18. stoletja nastajale širom po Evropi. Leta 1745 se je začela božja pot v Mindelheimu na Bavarskem pri t. i. angleških nunah. Nune so vodile posebno knjigo izrednih uslišanj. Jezuščkova podoba je bila iz voska v okrašenem lesenem okvirju.

Na Dunaju je cesar Ferdinand III. leta 1740 položil temeljni kamen karmelitski cerkvi v Mannersdorfu. Kip je bil večji od originalnega v Pragi, visok 82 cm, lesen, poslikan in v lesenem okvirju. Celotna plastika je bila iz zgodnjega 18. stoletja. Ob jožefinskih reformah so leta 1783 kip prenesli v karmelitski samostan v Wiener

Leopoldstadt in od tam leta 1900 v novozgrajeno cerkev v Döblingu na Dunaju.

Na Irskem so leta 1829 zgradili neogotsko cerkev sv. Jožefa pri kraju Loughrea, okoli 40 km vzhodno od Galwaya. Leta 1890 so tam karmeličani pričeli z gojenjem kulta praškega Jezuščka. Njihov kip je bil lesen, 62 cm visok, belgijske izdelave iz časa okrog leta 1890.

Leta 1891 so v Bruslju, po prikazovanju gospe Gabrijeli Fontaine, začeli tamkajšnji karmeliti s čaščenjem Jezuščka. 48 cm velik lesen kipec so dobili iz Prage. Gospa Fontaine je izdajala posebno revijo, ki je prinašala novice o čaščenju praškega Jezuščka, o videnjih in uslišanjih. Prvotno je bil kip v njeni hiši. Pozneje je gospa hišo oddala patrom barnabitom, ki so leta 1897 zgradili majhno kapelo, leta 1906 pa že neogotsko cerkev. Leta 1924 so kip s posebnimi odpustki svetega sedeža slovesno okronali.

V Arenzianu, 25 km zahodno od Genove, je leta 1900 prior bosonogih karmelitov v samostanu obesil Jezuščkovo sliko. V zahvalo za uslihanje je neka grofica samostanu darovala 50 cm visoko Jezuščkovo plastiko. Leta 1904 so že posvetili temeljni kamen za novo cerkev. Leta 1924 so arenzianški kipec okronali. Papež Pij XI. je leta 1928 cerkev povzdignil v naslov manjše bazilike.⁷

Leta 1961 so na Nasik Roadu blizu Bombaya v Indiji jezuiti pričeli s čaščenjem te svete podobe. Initiatorica tega kulta je bila neka upokojena učiteljica. Leta 1970 so že imeli šolo in romarsko cerkev. Kip je visok 55 cm, izdelan iz papirnate mase z zelo visoko (25 cm) t. i. špansko krono.

Jezušček predelan v povitega dojenčka. Figura izvira iz nunskega samostana v Škofji Loki in so jo v Slovenskem verskem muzeju v Stični, kjer je shranjena, datirali v 19. stoletje

Navedel sem nekaj bolj znanih božjih poti praškega Jezuščka. V Škofji Loki hranijo najstarejši kip praškega Jezuščka v uršulinski cerkvi. Do Jožefa II. so bivale v Loki klarise. Leta 1782 so jih nasledile uršulinke. Za Škofjo Loko je Jezuščkov izhodišče verjetno Gradec. Že iz praške kronike je znano, da so v začetku 18. stoletja izdelali več inaič kipa iz voska in lesa in jih iz Prage odposlali v Rim, Linz, Dunajsko Novo mesto in tudi h klarisam v Gradec.

Prvi je v Škofji Loki opozoril na praškega Jezuščka predvojni loški kaplan in povojni starološki župnik, dr. umetnostne zgodovine, Janez Veider. V publikaciji *Škofja Loka in njen okraj v luči gospodarskih in kulturnih prizadevanj* je objavil umetnostnozgodovinski pregled loškega ozemlja.⁸ Prispevek je imel naslov *Umetna obrt na Škofjeloškem ozemlju*. Pri umetnem vezenju je pod osmo točko zapisal, da so nekdane klarise v Loki gojile umetno vezenje. »Sem spadata tudi dve odlični oblekici za nunskega praškega Jezuščka.« Datiral ju je v prvo polovico 18. stoletja. S tem veziljskim delom so nadaljevale uršulinke, zunaj samostana pa delavnica v Wolgemutovi družini v Stari Loki. Ta delavnica je prenehala med obema vojnama, ko je umrla zadnja vezilja iz te družine.⁹ Žal delo te delavnice še ni raziskano.

Veider pravi na začetku, da so klarise izdelovale prav »lične kipe iz voska. Ohranjen je že omenjeni ljubeznivi kip praškega Jezuščka v nunski cerkvi, ki ga Ločani zelo časte. Sem spadajo tudi Križani z Magdaleno na oltarju sv. Martina v Crngrobu, Kristus v grobu na Križni gori, Mati božja pri sv. Andreju idr.«¹⁰ Pustimo zaenkrat ob strani ostale vrste voščenih figuric, tudi jaslice, ki so jih izdelovale klarise in pozneje uršulinke. Mnoge teh skulpturic v posebnih steklenih omaricah in škatlah so v zadnjih desetletjih propadle. Še več pa jih je bilo odtujenih in pokradenih.

Vrnimo se k nunskemu praškemu Jezuščku. Veider je v že omenjenem članku objavil njegovo fotografijo. Da so Ločani to podobo tako vneto častili, dokazuje testament usnarja Antona Dermote, ki si je leta 1793 izvolil med drugimi svetimi mašami tudi mašo pri Jezuščkovem oltarju v nunskem samostanu.¹¹ Da gre brez dvoma za praškega Jezuščka, dokazuje izraz »Kristkindl«. ¹² Škoda je, da je ta zapis s konca 18. stoletja prvi o tej figurici v Loki. Na katerem oltarju v nunski cerkvi je takrat Jezušček stal, lahko samo ugibamo.

Nunska samostanska kronika navaja med leti 1841 in 1843 večje obnove v cerkvi in v samostanu.¹³ Leta 1841 so postavili oltar sv. Jožefa.¹⁴ Za leto 1842 nam kronika na strani 133 omenja čudodelnega Jezuščka (Jesu Kind), volilo rajnega gospoda Jožefa Repežiča (Repeschitz). Ta otročiček (Kindlein) naj bi bil po kroniki star blizu 300 let. Prejšnji lastniki so bili patri jezuiti v Gradcu. Častili so ga ob veliki svečavi pod baldahinom v velikem oltarju.¹⁵ Še istega leta (1842) so ga nune v velikonočnem času prestavile na oltar sv. Valentina, kar jih je stalo 160 gld. Za ta pobožni namen so zaupale v Boga, ki jim je z darovi pobožnih darovalcev naklonil 100 goldinarjev za prestavitev figurice.¹⁶

Kronistka je glede starosti kipa pretiravala. Verjetno je hotela s tem povedati, da je kip star in da izhaja še iz časa klaris. Nisem pa mogel ugotoviti, kdo in kaj je bil in kdaj je živel gospod Jožef Repežič, ki je kipec daroval loškim nunam.

Kip je prišel v Škofjo Loko od grških jezuitov. Staro cerkev sv. Egidija je leta 1573 nadvojvoda Karl II. predal jezuitom, ko jih je poklical v Gradec. Ti so stavbo takoj po prevzemu in pozneje v baroku še večkrat predelali, prav tako tudi veliki oltar. Po prepovedi jezuitskega reda je cerkev leta 1786 postala stolnica v Gradec prenesene sekavske škofije.¹⁷ Tudi klarise so bile v Gradcu. Iz Gradca so prišle prve

loške uršulinke leta 1782.¹⁸ Tako je povezava loškega nunskega samostana z Gradcem utemeljena. Prav mogoče je, da je ta kipec iz časov, ko so še nadzirali, kam so figurice iz Prage dobavljali.

Vprašanje je, kdaj so kipec prinesli v Loko. Kot zadnje obdobje lahko vzamemo konec jezuitov v Gradcu med leti 1773 in 1786, ko je cerkev postala škofijska katedrala. Ali so loške klarise že v prvi polovici 18. stoletja imele kakšen Jezuščekov kip in so v Loki že poznali ta kult? V tem primeru so praške Jezuščke izdelovale klarise že pred prihodom našega slavnega praškega Jezuščka iz Gradca v Loko. Mogoče pa so to češčenje in prvega Jezuščka prinesle s seboj šele uršulinke iz Gradca in na splošno figurice prezgodaj datiramo. Pri tehnologiji izdelave gotovo ni bilo težav, saj so nekatere klarise prestopile k uršulinkam in prenesle to umetnost naprej. Vprašanja se kar kopičijo.

Loške nune so kip večkrat selile. Leta 1842 je stal na oltarju sv. Valentina. Pozneje tudi na drugih. Danes stoji v ladji v desnem stranskem oltarju sv. Antona. Figurica je po velikosti blizu idealne višine 42 cm. Izdelana je iz voska z naravnimi lasmi in bogato krono na glavi. Vezen plašček je na pozlatah že potemnel. Pozlačena poznobaročna omarica je mogoče prav iz let selitve, torej iz okrog leta 1842.

Seveda pa to ni bil edini kip praškega Jezuščka pri nunah. V samostanu so imeli več takih figuric. Zelo verjetno je, da so jih posojali na domove loškim meščanom, podobno kot včasih v Pragi. Po nacionalizaciji loškega samostana in preselitvi v manjše prostore pri Sv. Duhu, so uršulinke pred leti odvečne devocionalije oddale Slovenskemu verskem muzeju v Stični.

Praški Jezušček iz Loškega muzeja, datiran v konec 18. stoletja

Jezušček pod steklenim ovalom, last loškega urarja Janeza Plantariča

Ob obisku v muzeju v Stični sem doživel pravo presenečenje. Ohranjenih je kar šest figuric iz Škofje Loke. Vsi kipci, razen enega, so v omaricah in so približno normalne velikosti. Ena figurica je ležeča. Omarice so takšne, kot so jih imele sočasne stebriščne ure. Vse figurice hranijo v skladišču, razstavljen je le predelani ležeči Jezušček. Inventarne številke 83, 84 in 22 so običajne različice praškega Jezuščka.¹⁹ Čudna posebnost je inventarna št. 73.²⁰ Figurica je združnjena in v kolnih ukrivljena, kot bi sedela. Verjetno je bila nekoč hranjena na pretoplem mestu in so se Jezuščku ukrivila voščena kolena. Mogoče pa so nune namenoma naredile sedečo inačico, kar se mi ne zdi verjetno. Ekspонат št. 86 so nune predelale v sv. Miklavža.²¹ Jezuščkovi glavici so dodale škofovsko kapo in palico. Posebnost je že omenjeni ležeči otrok v podolžni stekleni skrinjici. Tu so nune že »predelale« tipično figurico. Otrok leži in je tesno povit, kot so včasih povijali dojenčke. Kronano glavo ima podobno ostalim figuricam. Figurico so v muzeju datirali v 19. stoletje.

V Loškem muzeju hranijo dva primerka praškega Jezuščka. Prvo figurico so datirali v konec 18. stoletja in naj bi bila še klariško delo.²² Jezušček je blizu originalne velikosti med 42 in 48 cm in je delno poškodovan. Krona na originalnih laseh je iz začetka tega stoletja. Steklена omarica je podobna, kot jih že poznamo. Svilen plašček je star, vendar je pozlata potemnela. Kipec nameravajo restavrirati.

Drug primerek je razstavljen v zbirki domače obrti.²³ Voščena figurica je nastala med leti 1870 in 1880. Izdelala jo je uršulinka Alojzija Kozina (1840–1883). Gre za majhno ležečo plastiko v podolžni vitrini, omarici z merami 35 cm x 27 cm x 17 cm. Figurica je netipična, zunaj običajnih mer in je bolj podobna Jezuščku v jaslicah.

Iz nunskega samostana izvira primerek praškega Jezuščka, ki smo ga pred leti ob Božiču lahko občudovali v izložbi loškega urarja Janeza Plantariča. Nekoliko večja figura (čez 48 cm) je oblečena v zasilno oblačilo. To so toliko zožili, da so lahko

Jezušček v lasti Franceta Štukla

celotno figuro poveznili pod steklen zvon. V 19. stoletju so nabožne figure, križe, Marije in druge svetnike pokrivali z ovalnim steklom. Po frizuri iz človeških las in značilnem baročnem obrazu smemo Jezuščka datirati mogoče še v konec 18. stoletja.

Blizu originalnim upodobitvam, toda mlajša, je inačica v lasti naše družine. Jezušček je visok 42 cm. Stoji v stekleni prirezani omarici, kot jih že poznamo. Steklo je zlepljeno s profiliranimi papirnimi trakovi. Figurica je izdelana iz voska, z umetnimi lasmi, ne povoščenimi. Ves okrasni blišč je steklen in ni dragocen. Izdelek je bil verjetno narejen med leti 1850 in 1870. Kako je kipec pridobila moja stara mama Ana Jenko iz Puštala, mi ni znano. Ker je bila skromnega rodu, figurica prav gotovo ni bila izdelana zanjo. Verjetno je kip tudi malo starejši od nje. Stara mama je bila rojena leta 1882. Leta 1906 se je poročila in kipec odnesla v Novo mesto, od tam pa leta 1909 v Celovec, kamor sta se z možem službeno preselila, ko je bila še enovita država. Po njeni smrti leta 1962 smo figurico pridobili nazaj v Škofjo Loko.

Na tem mestu sem figurice le naštel. Moj namen je bil samo informativen. Strokovna razprava bi prinesla nove in prave ugotovitve. Vse figurice bi bilo treba sleči in jih tehnično pregledati. Pri tem bi ugotovili, katere figure so iz 18. stoletja in še mogoče klariško delo in kaj so delale uršulinke že v 19. stoletju. Menim, da se je kult Jezuščkovega čaščenja okreplil s prihodom uršulink v Loko, takoj po letu 1782. Ali so mogoče nune uvažale samo glave? Vprašanj je še veliko. Gotovo se bodo po tem prispevku našli še novi primerki, pa ne samo v Loki.

O p o m b e

¹ Druga popravljena in pomnožena izdaja je izšla še istega leta (1889) pri dedičih Blaznikove tiskarne, oskrbel jo je frančiškanski samostan v Ljubljani.

² *Zusammengestellt Theresia Ellinger*, Verlag Pro Fide Catholica Anton Schmid, Postfach 22, D-8968 Durach, Printed in Germany, 1989.

³ *Mediatrix-Verlag*, Wien, 1988.

⁴ P. Emmerich s S. Stefano, *Pragerisches Gros und Klein*, Verlag Mathäus Adam Höger, Prag 1737.

⁵ Ferdinand Steinhart, *o. d.* str. 119–235.

⁶ Brigitte Vacha, *Habsburžani, Zgodovina evropske rodbine*, Mladinska knjiga, Ljubljana 1994, slika na strani 281.

⁷ Pri nas ima ta naslov cerkev na Brezjah in še druge.

⁸ *Škofja Loka in njen okraj v luči gospodarskih in kulturnih prizadevanj*, Škofja Loka 1936.

⁹ *O. d.*, str. 37.

¹⁰ *O. d.*, str. 37.

¹¹ France Štukl, *Zemljiška knjiga kot vir za kulturno zgodovino (dva testamenta z inventarjem iz Škofje Loke)*, Zgodovinski arhiv Ljubljana, *Zbornik ob devetdesetletnici arhiva*, Gradivo in razprave št. 8, Ljubljana 1988, str. 82.

¹² Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki, *Zemljiška knjiga*, B-Vormerks Buch ... Municipal Stadt Laack, 1792/11.

¹³ *Kronika uršulinskega samostana v Škofji Loki*, str. 131–134. Znanprej *Kronika*. Pobelili so cerkev, menjali okna in vrata, naredili zimski kor, zamenjali sliko v oltarju, prenovili oltarje, naročili novo luč in dva srebrna svečnika. Tega leta so z opeko prekrili samostansko kaščo.

¹⁴ *Kronika*, str. 131.

¹⁵ *Kronika*, str. 133.

¹⁶ *Kronika*, str. 133.

¹⁷ *Der Dom zu Graz*, Zusammengestellt von Wilhelm Steinböck, Kathedrale der Diözese Graz-Seckau, 1989.

¹⁸ S. Jasna Kogoj, *Uršulinke na Slovenskem*, Ob 200-letnici prihoda uršulink v Škofjo Loko, Izola 1982, str. 41; Franc Pokorn, Loka, Krajepisno-zgodovinska črtica, *Dom in svet* 1984, str. 693.

¹⁹ Slovenski verski muzej Stična (SVMS), Škofja Loka, uršulinke (ŠLU), št. 83, velikost omarice 69 x 48 x 25 cm; št. 84, omarica 80 x 34 x 27 cm; 22, omarica 55 x 33 x 20 cm.

²⁰ SVMS, ŠLU, št. 73, velikost omarice 60 x 42 x 22 cm.

²¹ SVMS, ŠLU, št. 86, višina s kapo 68 cm.

²² Loški muzej, oznaka E 698.

²³ Loški muzej, oznaka E 309.

Zusammenfassung

PRAGER CHRISTKIND IN ŠKOFJA LOKA

Mit diesem Beitrag wollte ich wieder auf die Verehrung des Prager Christkindes aufmerksam machen. Neben dem bekanntesten Stück habe ich noch einige Exemplare entdeckt, die alle eine Arbeit der Lokas Nonnen sind.

In der Karmeliterkirche in Prag verehrte man seit 1628 eine etwa 50 cm hohe Jesuskindfigur im Alter von 2 bis 3 Jahre. Die Wachsfigur verfertigte man in einem Kloster in Spanien. Durch Familienbände wurde sie nach Prag gebracht. Das gekrönte Kind mit einem Zepter und einer Erdkugel ist prachtvoll angekleidet und reichgeschmückt. Das Standbild wurde mehrmals im Jahr umgekleidet. Die Spender waren berühmte Persönlichkeiten, z.B. Kaiserin Maria Theresia. Sie wurde in Kinderjahren in Gestalt vom Prager Jesuskind porträtiert. Normalerweise waren Barockkulte lokaler Bedeutung. Die Verehrung des Prager Jesuskindes verbreitete sich jedoch bis nach Indien und China und hat sich bis in unsere Tage erhalten.

Bei Lokas Nonnen, bei Klarissen und seit 1782 bei Ursulinen ist das Prager Jesuskind schon seit Ende 18. Jh. urkundlich belegt. In der Klosterkirche befindet sich heute das bekannteste Exemplar im Kasten am rechten Seitenaltar. Diese Figur soll den Nonnen ein gewisser Herr Jožef Repežič vermittelt haben. Sie soll aus der Jesuitenkirche in Graz stammen. Anfang 18. Jh. wurden einige Standbilder dieser Art von Prag nach Graz gebracht. In Graz waren Klarissen und Ursulinen. Beide standen in Beziehung mit dem Lokas Kloster. So könnte die Lokas Figur eine von denen sein, die man bei der Lieferung in Evidenz hielt. Später verfertigten die Nonnen in Loka solche Figuren selbst. Es ist schwer festzustellen, ob die erhaltengebliebenen Exemplare noch eine Klarissen- oder schon eine Ursulinenarbeit ist. Meiner Meinung nach verbreitete sich dieser Kult in Loka besonders nach dem Antritt der Ursulinen, die eine Grundvariante vermittelten. Es kann sein, daß schon Klarissen diesen Kult und Figurenherstellung kannten. Im Kloster sind neben der bekanntesten Figur noch ein paar ähnliche erhalten geblieben.

Heute sind die Standbilder im Religionskloster in Stična aufbewahrt. Ein schönes Stück befindet sich im Museum Škofja Loka, zwei bisher bekannte sind im Privatbesitz in Loka.